

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การประมวลสาระสำคัญ จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นำเสนอได้ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. พฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 1.1 ความหมาย และขอบข่ายของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 1.2 ความสำคัญของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 1.3 ลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 1.4 วิธีการวัดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
2. ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรของวัยรุ่นตอนต้น
 - 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่นตอนต้น
 - 2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ
 - 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
 - 2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
3. การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 3.1 การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร โดยวิธีธรรมชาติ
 - 3.2 การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร โดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม
 - 3.3 การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร โดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว
4. ปัจจัยเชิงเหตุผลสมทบกับการพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร
 - 4.1 ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนกับพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 4.2 ภูมิหลังทางชีวสังคมกับพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร
 - 4.2.1 เพศ
 - 4.2.2 ผลการเรียนเฉลี่ย
 - 4.2.3 รายได้ของครอบครัว

1. พฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

1.1 ความหมายและขอบข่ายของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

1.1.1 ความหมายของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร คำว่าพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร มาจาก คำว่า พฤติกรรม และขยันหมั่นเพียร ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536: 3) กล่าวว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง “การกระทำของบุคคลเป็นการแสดงออกเพื่อตอบสนองโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจกระทำได้ทั้งที่ รู้ตัวและไม่รู้ตัว และอาจเป็นการตอบสนองที่เกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย เช่น การร้องไห้ การอ่านหนังสือ การกิน การกระพริบตา การเต้นของหัวใจ ความรู้สึกโกรธ การคิด เป็นต้น”

มหาเถรสมาคม (2526: 55) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า “เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต คนขยันหมั่นเพียรย่อมพึ่งตนเองและครองตนได้ ลักษณะของคนที่มีความขยันหมั่นเพียรเป็นคน กล้างาน ไม่หลบงาน ไม่หนีงาน ไม่กลัวความทุกข์ยาก ไม่กลัวความลำบากใดๆ ไม่อ่อนแอ มีความยินดีพอใจ ในการทำงาน เป็นคนรีบเร่งทำงานด้วยความรวดเร็วว่องไว ทำงานตรงเวลา และเสร็จทันเวลา”

สิริพร ดาวัน (2540: 11) ได้ให้ความหมายความขยันหมั่นเพียรในการเรียนว่า หมายถึง “พฤติกรรมการเรียนที่นักเรียนแสดงออกด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่มีความมานะ พยายาม อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น จากตัวนักเรียนเองหรือสิ่งแวดล้อม ตั้งใจทำงานที่ได้รับ มอบหมาย ให้สำเร็จทันเวลาที่กำหนด มีความกระตือรือร้น เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ให้ความหมาย ร่วมมือกับเพื่อนในการทำงาน เพื่อให้ได้รับความสำเร็จ”

กองวิจัยการศึกษา (2540: 29 - 30) ให้ความหมายความขยันว่า หมายถึง “ความตั้งใจและกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงานโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง โดยมีพฤติกรรมที่ แสดงออก ได้แก่ ตอบรับการทํางาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่ายอมรับ เต็มใจ พึงพอใจที่จะ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย อาสาทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่ง งานใด แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง ทำทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันที โดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไรประโยชน์ ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้ว อย่างต่อเนื่อง และสำเร็จตามเป้าหมาย”

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541 : 3) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียร ว่า หมายถึง “ความตั้งใจที่ปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนให้สำเร็จด้วยความมานะ อุตสาหะ ไม่ย่อท้อและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ จนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จลุล่วงไป”

ไสว มาลาทอง (2542: 128) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “ผู้มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงาน มีความมุ่งมั่นเพื่อให้งานที่ทำประสบความสำเร็จ มีความพยายามทำงานนั้นๆ ด้วยความตั้งใจจริง โดยมีได้คำนึงถึง ความเหนื่อยยากลำบาก ความหิวกระหาย อุปสรรคต่าง ๆ หรือแม้แต่ดินฟ้าอากาศจะบีบคั้นด้วยความหนาว ความร้อน แม้ฝนจะตก แดดจะกล้าแผดเผาสักเพียงไรก็ไม่ย่อท้อ อดทนทำไปโดยไม่เห็นแก่เหนื่อยหรือโดยการอ้างเอาอุปสรรคขึ้นมาอ้าง หวังแต่ความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ”

รุจิร ภูสาระ และคนอื่นๆ (2543: 4) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “การตั้งใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เป็นประจำ หรือทำหลายสิ่งหลายอย่างติดต่อกันตามกำลังความสามารถที่มีอยู่ เพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย”

วินัย พัฒนรัฐ และคนอื่นๆ (2543: 4) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง “ความขยันขันแข็ง เอาการเอางาน มีความกระตือรือร้น รับผิดชอบ อดทน และมานะบากบั่นไม่ทอดทิ้ง”

สรุปได้ว่า พฤติกรรมขยันหมั่นเพียร หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เอาใจใส่ต่อการเรียนและการทำงาน การใช้ความพยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถในด้านการศึกษา ด้านส่วนตัว และด้านสังคม โดยการช่วยเหลืองานบ้าน งานโรงเรียน และงานชุมชน ให้สำเร็จตามเป้าหมายเสมอ

1.1.2 ขอบข่ายของพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร

กรมวิชาการและกองวิจัยทางการศึกษา (2542: 9-10 อ้างถึงในพระมหาพิชิต เชษฐารัมย์: 2549: 13 -14) ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับขอบข่ายพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ไว้ดังนี้

1) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านการศึกษา หมายถึง “การที่นักเรียนมี ความรัก ความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อแม้บางครั้งบทเรียนนั้นจะยาก หรือมีอุปสรรคต่าง ๆ บางอย่าง ก็มานะทำจนกระทั่งสำเร็จ เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาล่าเรียนของตน โดยอ่านหนังสือค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียนที่เรียนไปทุกวันและเตรียมตัวศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือสงสัยด้านการเรียน ก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ ถูกต้อง เพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ” และสอดคล้องกับ นิติยา มณฑล (2553: 12) ที่ได้กล่าวว่าความขยันหมั่นเพียรด้านการศึกษา เป็นการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- (1) มาโรงเรียนสม่ำเสมอ ไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น
- (2) กระตือรือร้นและรักที่จะมาโรงเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน
- (3) ตั้งใจทำงานที่ครูอาจารย์กำหนดให้และทำเสร็จภายในเวลาทุกครั้ง

- (4) อ่านหนังสือทุกครั้งที่มีเวลาว่าง
- (5) เข้าเรียนทุกวิชา ไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น
- (6) ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ
- (7) แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- (8) พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน
- (9) แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียน
- (10) ช่วยดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียนให้

สะอาดเสมอ

2) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านตนเอง หมายถึง “การที่นักเรียนมีความตั้งใจที่จะทำงาน ศึกษางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ในด้านอาหาร (เช่น พยายามฝึกหัดปรุงอาหารรับประทานเอง) ที่อยู่อาศัย (เช่น พยายามจัด คัดแปลง ตกแต่งซ่อมแซมรักษาความสะอาดเป็นประจำ) เครื่องนุ่งห่ม (เช่น พยายามซ่อมแซมคัดแปลง และซักครีดยู่เสมอ) ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าวอยู่เสมอและคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง” ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- (1) จัดของใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบอยู่เสมอ
- (2) ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ

ไม่ทอดลอย

- (3) มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิคน้อยที่สุด
- (4) ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งธุรการงานของตน
- (5) ทำงานต่าง ๆ เช่น อ่าน-เขียนหนังสือ คิดคำนวณ สังเกตสิ่งแวดล้อมเป็น

กิจวัตรหรือสม่ำเสมอ

- (6) ควบคุมตนเองให้ใช้เวลาในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ
- (7) มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง
- (8) ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ของตนเองและ

พยายามทำงานสำเร็จ

- (9) ตรวจสอบวิธี ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้าอยู่

ตลอดเวลา

- (10) ใช้เวลาว่างของตนทำงานที่เป็นประโยชน์

3) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านสังคม หมายถึง “การที่นักเรียนมีความรักความตั้งใจร่วมทำงานสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าวมาร่วมงานทุกครั้งด้วยความเต็มใจและปรารถนาดี ไม่เลิอกงานหรือรังเกียจงานโดยยึดถือวัตถุ (เงิน สถานที่ ฯลฯ) หรือตัวบุคคล พยายามคิด ศึกษา และสร้างสรรค์งานที่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ” สอดคล้องกับนิยาม มณฑล (2553 : 12) ที่กล่าวว่า “ความขยันหมั่นเพียรด้านสังคม เป็นการที่นักเรียนมีความรัก ความตั้งใจทำงานสุจริตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าว มาทำงานทุกครั้งด้วยความเต็มใจ และปรารถนาดี พยายาม คิดศึกษาและสร้างสรรค์งานที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ” ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

(1) ช่วยเหลืองานของครูอาจารย์หรือเพื่อนเท่าที่จะช่วยได้ด้วย
ความเต็มใจและพยายามทำให้ดีที่สุด

- (2) เข้าร่วมทำงานกับหมู่คณะด้วยความเต็มใจและตั้งใจทำให้ดีที่สุด
- (3) ไม่เกี่ยงหรือเลื่องงานของส่วนรวม
- (4) ช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม
- (5) สนใจและตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ
- (6) อาสาสมัครทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและชุมชน
- (7) มีความพยายามอดสาหะในการทำงานที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ส่วนรวม
- (8) เสียสละและไม่ทอดทิ้งเพื่อนของส่วนรวมและชุมชน
- (9) เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน
- (10) ไม่เพิกเฉย ละเลยงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

และชุมชน”

สรุปได้ว่า พฤติกรรมขยันหมั่นเพียร แบ่งได้ 3 ขอบข่าย คือ
พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านการศึกษา พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านส่วนตัว
พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านสังคม

1) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านการศึกษา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึง การเรียนหนังสือด้วยความตั้งใจ การมาเรียนสม่ำเสมอ การส่งงานเสร็จทันตามเวลา การทบทวนบทเรียนบ่อยครั้ง และการหมั่นศึกษาค้นคว้านอกเวลาเรียนเสมอ

2) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านส่วนตัว หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึง การช่วยเหลืองานบ้านก่อนไปและหลังกลับจากโรงเรียน การช่วยเหลืองานผู้ปกครองในวันหยุดเสมอ

3) พฤติกรรมขยันหมั่นเพียรด้านสังคม หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึง การเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในงานของโรงเรียนและชุมชน การทำงานของโรงเรียนและชุมชนอย่างเต็มความสามารถเสมอ

1.2 ความสำคัญของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

ในวรรณคดีของ กิรติ บุญเจือ (2542: 89-90) พิกพ วังเงิน (2545: 22) เสาวนิจ นิจอนันต์ชัย(2546: 17-3 – 18-3) และอโนมา ชันพันธ์ (2548: 20-21) กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้บุคคลมีชีวิตที่ดีทั้งกาย และใจ
2. ช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง สำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม
3. ช่วยให้บุคคลรู้จักใช้สติปัญญาแก้ปัญหา ไม่มั่งงายลุ่มหลง

4. ทำให้บุคคลได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ได้รับมอบหมายงานที่สำคัญหรือเป็นความลับ
ของส่วนรวม

5. ทำให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และการกล่าวถึงในทางที่ดีจาก
บุคคลรอบข้าง

6. ช่วยเสริมบุคลิกภาพ ทำให้มีบุคคลมีความสมบูรณ์ในความคิด และการกระทำ เพราะไม่มี
ความขัดแย้งกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ

7. ช่วยให้นุชนอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ ระเบียบ ปลอดภัย

8. เพื่อให้บุคคลมีเครื่องยึดเหนี่ยว ป้องกันการเบียดเบียน เอาเปรียบซึ่งกันและกัน

9. สร้างสันติภาพ ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็น ไปอย่างราบรื่น

เกิดความสุขสงบในสังคม

10. ช่วยเสริมความมั่นคงแก่สังคม

สรุปได้ว่า ความสำคัญของพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร มีประเด็นสำคัญ คือ ช่วยให้เป็น
ผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นที่ยอมรับนับถือ มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถอยู่
ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.3 ลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

กรมวิชาการ (2523: 61-63) กล่าวถึงความขยันหมั่นเพียรว่าเป็นธรรมที่
ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิต ควรใช้ร่วมกับ “ปัญญา” และจริยธรรมหมวดอิทธิบาท 4 ที่เน้น
ความพอใจ ความมีน้ำใจ จดจ่อและไตร่ตรอง การฝึกปฏิบัติควรเน้นการควบคุมตนเองอันเป็นที่มา
ของระเบียบวินัยด้วย และระบุลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ไว้ดังนี้

1. มาโรงเรียนสม่ำเสมอ ไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น
2. กระตือรือร้นและรักที่จะมาโรงเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน
3. ตั้งใจทำงานที่ครูอาจารย์กำหนดให้และทำเสร็จภายในเวลาทุกครั้ง
4. อ่านหนังสือทุกครั้งที่มีเวลาว่าง
5. จัดของใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบอยู่เสมอ
6. เข้าเรียนทุกวิชา ไม่ขาดถ้าไม่จำเป็น
7. พยายามแก้ไขข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน
8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง
9. มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ดีขึ้นที่สุด
10. ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ
11. ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งธุรการงานของตน
12. ทำงานต่าง ๆ เช่น อ่าน-เขียนหนังสือ คิดคำ นวน สังกัดสิ่งแวดล้อมเป็นกิจวัตรหรือ

สม่ำเสมอ

13. ควบคุมตนเองให้ใช้เวลาในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ
14. มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง
15. ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ของตนเอง

และพยายามทำงานสำเร็จ

16. ตรวจสอบวิธี ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา
17. แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสายวิชางานของตน
18. ใช้เวลาว่างของตนทำงานที่เป็นประโยชน์
19. แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียน
20. ทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ
21. ช่วยเหลืองานของครูอาจารย์หรือเพื่อนเท่าที่จะช่วยได้ด้วยความเต็มใจและ

พยายามทำให้ดีที่สุด

22. ช่วยทำงานบ้านเพื่อแบ่งเบาระยะของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
23. เข้าร่วมทำงานกับหมู่คณะด้วยความเต็มใจและตั้งใจทำให้ดีที่สุด
24. ช่วยเหลือในกิจการงานของบ้านและทางโรงเรียนด้วยความเต็มใจและตั้งใจทำให้ดีที่สุด
25. ช่วยแนะนำถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนด้วยความเต็มใจ
26. ให้ความคิดเห็นและความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ
27. ให้ความเอาใจใส่ คอยชวนช่วยช่วยเหลือกิจการงานของเพื่อนอย่างใกล้ชิดให้สำเร็จ

สู่ล่งด้วยดีโดยไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคใด ๆ

28. หมั่นฝึกเตือนเพื่อนร่วมงานให้ทำด้วยความตั้งใจและอดทน
29. ช่วยดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนให้สะอาดเสมอ
30. ช่วยเหลือกิจกรรมของหมู่คณะตามความรู้ความสามารถของตนอย่างสม่ำเสมอ
31. ไม่เกี่ยงหรือเลื่องงานของส่วนรวม
32. ช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม
33. พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน
34. สนใจและตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ
35. มีความเพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
36. มีความกระตือรือร้นในการทำงานส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
37. อาสาสมัครทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและชุมชน
38. มีความพยายามอดทนในการทำงานที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
39. เสียสละและไม่ทอดทิ้งงานของส่วนรวมและชุมชน
40. เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน
41. มีความรับผิดชอบไม่ทอดทิ้งธุระหรือหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม
42. ไม่เพิกเฉย ละเลยงานที่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและชุมชน
43. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม
44. ให้มีความร่วมมือและความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมหรือส่วนรวม

ทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อให้การทำงานของส่วนรรมนั้นมีอุปสรรคน้อยที่สุด

45. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพื่อปรึกษาหารือกิจการงานโดยสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า ลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรเป็นการปฏิบัติ
ประพฤติตนทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรให้ครอบคลุม
ทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านส่วนตัว และด้านสังคม

1.4 วิธีการวัดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

วินัย ไผ่กิ่ง (2548: 174 -176) ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
ขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี ได้สร้างแบบวัดความ
ขยันหมั่นเพียร จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตรประมาณค่า เพื่อวัดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ซึ่งเสนอ
ประโยคที่แสดงพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร พร้อมมาตรวัด 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย”
ประกอบแต่ละประโยค โดยให้ผู้ตอบอ่านและเลือกตอบว่าตนคิดว่าประโยคนั้นเป็นจริงสำหรับตน
ในระดับมาก – น้อยเพียงใด ขนิษฐา เรืองขนาบ (2550: 44) ศึกษาเกี่ยวกับ ผลการฝึกเพื่อ
พัฒนาการวางแผนเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของนักเรียนวัยรุ่น ที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันด้วยชุด
กิจกรรมแนะแนว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น อายุระหว่าง 10-13 ปี ได้สร้างแบบวัดการ
วางแผนเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตรประมาณค่า แต่ละข้อคำถามมีมาตรวัด
6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” มีทั้งข้อความทางบวกและ ทางลบ และจิตภา
โลหะพงศ์พันธ์ (2551: 66) ศึกษาเกี่ยวกับผลการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการ
ปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันกลุ่มตัวอย่างเป็น
นักเรียนวัยรุ่นชายและหญิง อายุระหว่าง 13-15 ปี โดยสร้างแบบวัดการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่
ความสำเร็จ จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตรประมาณค่า แต่ละข้อคำถามมีมาตรวัด 6 ระดับ ตั้งแต่
“จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย”

สรุปได้ว่า วิธีการวัดพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นข้างต้น พบว่านักวิจัย
นิยมใช้แบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” เป็น
เครื่องมือที่นิยมใช้สำหรับการวัดพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นโดยเสนอข้อความทางบวก
และข้อความทางลบ เพื่อวัดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ให้ผู้ตอบอ่านข้อความและเลือกตอบว่า
ข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับตนในระดับมาก - น้อยเพียงใด

2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรของวัยรุ่นตอนต้น

การศึกษาเอกสารพบว่ามีทฤษฎีที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ของวัยรุ่นตอนต้นโดยการสร้างและใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร ประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่น ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ดังนี้

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่นตอนต้น

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2548: 86) กล่าวว่า “วัยรุ่น คือ วัยที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13- 18 ปี วัยรุ่นสามารถแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ วัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 13-15 ปี และวัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 16-18 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา วัยรุ่นเป็นวัยที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์/จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา” มีรายละเอียดสรุป ได้ดังนี้

2.1.1 พัฒนาการด้านร่างกาย ประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงทางเพศ เนื่องจากวัยรุ่นตอนต้นนี้มีการสร้างและหลั่งฮอร์โมนเพศ และฮอร์โมน ของการเจริญเติบโตอย่างมากและรวดเร็ว โดยเด็กหญิงจะเริ่มก่อนเด็กชาย การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด คือ ความสูง และน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผิวหนัง โดยเฉพาะใบหน้า คือมีสิวขึ้น เด็กหญิงหน้าอก และสะโพกจะขยายใหญ่ขึ้น เริ่มมีประจำเดือน ส่วนเด็กชายไหล่กว้างขึ้น มีกล้ามเนื้อแข็งแรง เสียงห้าวและแปร่ง หนวดเคราขึ้น

2.1.2 พัฒนาการด้านอารมณ์/จิตใจ อารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้นค่อนข้างรุนแรง และเปลี่ยนแปลงง่าย หุนหันพลันแล่น หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้า โดยไม่มีสาเหตุ วัยนี้จึงได้ชื่อว่าเป็นวัย “พายุบุแคม” (สมร ทองดี 2533: 77) ซึ่งบางครั้งอาจเนื่องมาจากการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เกิดความชอบหรือไม่ชอบในการเปลี่ยนแปลง มักวิตกกังวลว่าคนอื่นจะคิดกับตนอย่างไร ค่อนข้างจะเอาตนเองเป็นศูนย์กลางแต่ก็หวังว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร โดยเฉพาะกับเพื่อนร่วมวัย และต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

2.1.3 พัฒนาการด้านสังคม วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่สนใจเกี่ยวกับตนเอง อยากรู้ว่าตนเองเป็นใคร สลลิแวน (Sullivan , 1953 อ้างถึงใน สุรางค์ โคว์ตระกูล 2548: 90) กล่าวว่า “วัยรุ่นตอนต้นต้องการที่จะมีความใกล้ชิดผูกพันกับเพื่อนวัยเดียวกัน และมีความสัมพันธ์อย่างสนิทสนม” เพื่อที่จะแสดงความรู้สึก และความคิดต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผย วัยรุ่นตอนต้นจะคบเพื่อน

ที่มีความสนใจ และมีค่านิยมร่วมกัน วัยรุ่นทั้งหญิงและชายมีความต้องการทำอะไรทุกอย่างเหมือนเพื่อนร่วมวัย และเพศเดียวกัน ทั้งการแต่งตัว ความประพฤติ การใช้ภาษา รวมทั้งความเชื่อ และค่านิยม จึงมักจะเป็นปฏิกิริยากับเพศตรงข้าม (อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติย์ 2546: 206) วัยรุ่นตอนต้นจะต้องสามารถแสดงบทบาททางสังคมได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อสังคม สนใจสิ่งแวดล้อม สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ กติกาของกลุ่ม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2.1.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา วัยรุ่นตอนต้นจะสามารถพัฒนาสติปัญญาให้สูงขึ้นได้ โดยสามารถเรียนรู้ เข้าใจเหตุการณ์ได้ลึกซึ้งขึ้น (อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติย์ 2559: 213-216) มีความสามารถในการคิดในสิ่งที่นามธรรมได้ สามารถคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น มีการใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์/จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรให้กับวัยรุ่นตอนต้นนั้น สามารถนำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่นมาใช้ในการสร้างและการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นได้ โดยการจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงพัฒนาการของวัยรุ่นทั้ง 4 ด้าน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งหญิงและชาย มีการผลัดเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการสังเกต การเรียนรู้จากตัวแบบ และการฝึกปฏิบัติ การคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ

ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning) พัฒนาโดย สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงใน อรนุช กันสิทธิ์ และจิตติมา รักนาค 2553: 6-22-23) สรุปได้ว่า สกินเนอร์มีความเชื่อว่า เมื่อมีพฤติกรรมเกิดขึ้นผลที่ตามมาจะมีเพียงหนึ่งในสองอย่างคือ พฤติกรรมนั้นตามด้วยการเสริมแรง (ผลทางบวก) หรือตามด้วยการลงโทษ (ผลทางลบ) เมื่อมีการเสริมแรงบ่อยขึ้น ก็จะทำให้พฤติกรรมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเพิ่มขึ้นในขณะเดียวกันการลดการลงโทษให้น้อยลง ก็จะทำให้พฤติกรรมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้นเช่นเดียวกัน

อรนุช กันสิทธิ์ และจิตติมา รักนาค (2553: 6-23-24) สรุปการเสริมแรงดังนี้

1. การเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) “เป็นการเสริมแรงโดยให้ สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ แล้วจะทำให้มีแนวโน้มในการตอบสนองมากขึ้น”
2. การเสริมแรงลบ (Negative Reinforcement) “เป็นการเสริมแรงที่เกิดจากการนำ สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจออกไป ซึ่งจะทำให้การตอบสนองมีพลังเพิ่มขึ้น”
3. การลงโทษ (Punishment) “เป็นการให้สิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจแล้วทำให้การตอบสนองลดลง การลงโทษและผลที่เกิดขึ้นจะตรงกันข้ามกับการเสริมแรง”

สรุปได้ว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลบางส่วนเกิดจากการเรียนรู้เงื่อนไข การกระทำ ดังนั้นหากต้องการให้เกิดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรเพิ่มขึ้น ทำได้โดยการเสริมแรง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างและใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรม ขยันหมั่นเพียรของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

แบนดูรา (Bandura 1986: 47 อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2546: 22) เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า พฤติกรรมที่มนุษย์แต่ละคนแสดงออกมานั้นแท้จริงแล้วเกิดจากการที่บุคคลนั้น สังเกตเห็นบุคคลอื่นกระทำก่อน แล้วตนเอง ก็นำเอาแนวการกระทำพฤติกรรมดังกล่าวนั้นมาเป็น ตัวแบบในการกระทำของตนบ้าง แบนดูราเรียนรู้พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำ แล้วส่งผลให้ บุคคลอื่นนำไปเป็นแนวทางการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือพฤติกรรมแม่แบบ (Modeling) โดยกระบวนการของการเกิดพฤติกรรมการกระทำตามแบบนั้น แบนดูราได้แบ่ง ออกเป็น 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการของการให้ความสนใจในตัวแบบ (Attention Processes) กระบวนการนี้เป็น ขั้นตอนที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นหรือ คือ การสังเกตพฤติกรรม ตัวแบบของบุคคลในสังคม
2. กระบวนการจดจำจัดเก็บ (Retention Processes) กระบวนการนี้จะเป็นการที่จดจำ จัดเก็บพฤติกรรมแม่แบบที่ตนสังเกต ได้ไว้ในความทรงจำของตน
3. กระบวนการกระทำ พฤติกรรมตามพฤติกรรมแม่แบบ (Production Processes) เป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงออกเป็นพฤติกรรม โดยการกระทำนั้นเป็นผลมาจากพฤติกรรมแม่แบบที่ตนจำไว้
4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ในส่วนนี้ แบนดูรา หมายความว่าพฤติกรรม แม่แบบที่ตนจดจำได้นั้น คนจะยังไม่แสดงออก จนกว่าจะมีภาระ หรือเกิดเงื่อนไข อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมาเป็น ตัวจูงใจ (Incentive) กระตุ้นให้คนประสงค์ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา เงื่อนไขหรือสิ่งจูงใจที่มานี้ แบน ดูราจัดออกเป็น 3 ลักษณะหลัก คือ

- 2.1 สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยภายนอก (External Incentive)
- 2.2 สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยจากผลการกระทำ (Vicarious Incentive)
- 2.3 สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Self Incentive)

การใช้ตัวแบบ หรือ แม่แบบ นี้เป็นแนวทางหลักที่มีการนำมาใช้ ในลักษณะ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล (2551: 9-11) ศึกษาเกี่ยวกับ ทฤษฎี การเรียนรู้ทาง สังคมของ แบนดูรา (Bandura : 1977) และสรุปแนวความคิดของแบนดูรา ไว้ดังนี้

“พฤติกรรมที่มนุษย์แต่ละคนแสดงออกมานั้น แท้ที่จริงแล้วเกิดจากการที่บุคคลนั้น สังเกตเห็นจากบุคคลอื่นกระทำมาก่อน แล้วนำเอาแนวพฤติกรรมดังกล่าวนั้นมาเป็นต้นแบบ ในการกระทำของตนบ้าง โดยเรียกพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำ แล้วส่งผลให้บุคคลอื่นนำไปเป็น

แนวทางการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือพฤติกรรมแม่แบบ (modeling) แล้วใช้สติปัญญา เก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม และกำหนดเป็นการคาดหวัง พร้อมแสดงพฤติกรรมตามการคาดหวังของตนเอง”

สรุปได้ว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้นส่วนหนึ่งจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยการสังเกตพฤติกรรม และประเมินผลที่เกิดจากการกระทำของตัวแบบ แล้วจึงนำพฤติกรรมนั้นมาเป็นแนวทางในการกระทำของตน งานวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ตัวแบบไปสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร โดยใช้ตัวแบบของบุคคลที่มีชื่อเสียงที่มีพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร และกรณีตัวอย่าง เพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้ถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวแบบ สามารถพิจารณาและตัดสินใจเลือกเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรได้

2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1986 อ้างถึงในดวงเดือน พันธุมนาวิน 2540: 43) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุ และพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก จำแนกได้ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-10 ปี แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นตอนการหลบหลีกการลงโทษ (punishment and obedience orientation) เป็นขั้นการปรับตัวตามการถูกลงโทษหรือการยอมทำตาม เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่ เด็กมีเหตุผลในการทำดี เพราะไม่อยากถูกลงโทษ โดยไม่ได้คำนึงถึงผู้อื่น ขั้นที่ 2 ขั้นตอนการถือประโยชน์ของตน (individualism) เป็นขั้นที่ถือเอาผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ เด็กวัยนี้จะเลือกตัดสินใจในสิ่งที่คิดว่าถูก และเหมาะสมในทางจริยธรรม และการเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือพึงพอใจ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ในขั้นนี้พฤติกรรมที่พึงามถูกต้องตามเหตุผลของเด็กจะขึ้นอยู่กับรางวัลหรือผลตอบแทนที่จะได้รับการแสดงออกทางพฤติกรรมของตน

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ (Conventional Level) ช่วงอายุประมาณ 10-16 ปี ระดับนี้บุคคลจะสามารถเข้าใจความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตน และใช้เหตุผลที่สอดคล้องกับค่านิยม และกติกาของสังคม ระดับนี้มี 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 3 ขั้นตอนการคล้อยตามผู้อื่น (mutual interpersonal normative morality) เป็นขั้นการคล้อยตาม และกระทำตามความคาดหวังทางสังคม หรือได้รับการยอมรับของกลุ่มว่าเป็นคนดี เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ บุคคลที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะปฏิบัติตาม ตามระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำให้เขามีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม การทำความดีหรือไม่ดีจะคำนึงถึงเจตนาด้วย ขั้นที่ 4 ขั้นตอนการทำตามระเบียบของสังคม (law and order orientation) เป็นขั้นการปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายและระเบียบของสังคม

ในขั้นนี้การกระทำที่ถูกต้องคือ การทำตามหน้าที่ของตนที่ตั้งใจ ถูกต้อง โดยการรักษาระเบียบ กฎหมาย ประเพณี หรือกฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมองสังคมอย่างเป็นระบบ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ต่อไป

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) เป็นระดับเลขกฎเกณฑ์สังคม เป็นระดับที่พัฒนาการทางจริยธรรมที่มีวิจารณญาณอย่างมีหลักการที่เป็นลักษณะสากลนิยม ผู้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้จะมีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ระดับนี้บุคคลจะมีการตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการคิด ตรึกตรอง ชั่งใจตนเอง โดยไม่เข้าข้างตัวเอง หรือเห็นแก่ตัว พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้มี 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 5 ขั้นตอนการทำตามสัญญาของสังคม (social contract orientation) เป็นการปรับตัว และปฏิบัติตามสัญญาของสังคม ผู้ที่มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ตั้งใจ ขึ้นอยู่กับระเบียบ ประเพณีและกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ มีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย เชื่อว่ากฎหมายเป็นหลักยึดให้ทำดี และจำเป็นต้องปฏิบัติแม้จะขัดกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ขั้นที่ 6 ขั้นตอนยึดอุดมคติสากล (universal principles underlying moral reasoning) เป็นขั้นการยึดถือคุณธรรมที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากทั่วโลก และทุกสังคมว่าถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นคุณธรรมสากล หรือหลักการจริยธรรมสากล

สรุปได้ว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งเป็นไปตามพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุ และพัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นอายุระหว่าง 13-15 ปี อยู่ในขั้นที่ 4 ขั้นตอนการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมไปสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร โดยใช้เทคนิคการอภิปรายที่เน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือพิจารณาหัวข้อ ประเด็นที่กลุ่มสนใจร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบ หรือเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา และทำงานร่วมกันที่เหมาะสมกับวัย เพื่อพัฒนาให้วัยรุ่นตอนต้น มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรเพิ่มขึ้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร

สิริพร ดาววัน (2540: 47) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรีผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้ดีที่สุด คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน รองลงมาคือ ทักษะคิดต่อการเรียน บรรยายภาสการเรียนการสอน และบรรยายภาสในครอบครัวตามลำดับ

รัตนกรณ์ พลชา (2544: 46-49) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียนโดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เลียนแบบจากตัวแบบบุคคลจริงโดยใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียนมีพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยสูงขึ้น และลักษณะของตัวแบบที่ต่างกันด้านเพศ ระดับชั้น จะไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียนของนักเรียน

ชัชลิณี จุงพิวัฒน์ (2547: 72) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อมกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียน คือ เพศชาย

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรของวัยรุ่นตอนต้นสามารถพัฒนาได้

3. การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว

การประมวลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรพบว่า พฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรสามารถพัฒนาได้ทั้งโดยวิธีธรรมชาติ โดยการจัดการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรม และโดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรโดยวิธีธรรมชาติ

การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรโดยวิธีธรรมชาติ เป็นการพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรที่ไม่ได้เกิดจากการจัดกระทำ ประสาน ทิพยธรรมา (2521: 6 อ้างถึงใน พระมหาพิชิต เชษฐรัมย์ 2549: 37) กล่าวว่า “พฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด แต่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ในทุกด้านที่ประกอบเป็นอินทรีย์นั้น เป็นไปโดยการเรียนรู้หรือโดยการศึกษาอบรม” ทั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือเกิดจากการเรียนรู้จากตัวแบบที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เช่น ผู้ปกครอง เพื่อน ครู บุคคลที่มีชื่อเสียง จนเกิดการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของพิภพ วังเงิน

(2545: 1) ที่ว่า “มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จากการเลียนแบบจากผู้ใหญ่ จนเกิดความเคยชิน ขอมรับ และปรับเป็นพฤติกรรมของตนเอง”

สรุปได้ว่า การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรโดยวิธีธรรมชาติ นั้น เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยบังเอิญที่ไม่ใช่เกิดจากการจัดกระทำ เช่น มีการเลียนแบบพฤติกรรมตามตัวแบบที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน บุคคลที่เกี่ยวข้อง บุคคลที่มีชื่อเสียง

3.2 การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรโดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม

การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรโดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม ซึ่งสอดแทรกอยู่ในสาระการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสาระที่ถูกรับรองอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551: 148) ได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้จากคำสอน กิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ ที่ครูจัดให้นักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

ชนนุช บุญสิทธิ์ (2541: 57-59) ได้ศึกษาลักษณะในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเสริมสร้างพัฒนาความขยันหมั่นเพียร ซึ่งจะต้องเป็นห้องเรียนที่อบอุ่นเป็นกันเอง มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนด้วยกันเอง ทั้งนักเรียนและครูจึงมีหน้าที่สร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนร่วมกันและได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าบรรยากาศการเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักเรียน

สรุปได้ว่า การพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรของวัยรุ่นตอนต้น สามารถพัฒนาได้โดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม

3.3 การพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรโดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว

3.3.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

คอร์ตแมน อาชบายและเดอกราฟฟ์ (Kottman , Ashby and DeGraaf : 2001 อ้างถึงใน สมร ทองดี และปราณี รามสูต 2545: 11) ให้ความหมาย กิจกรรมแนะแนว ว่า “เป็นมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดหรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนวแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ได้ปฏิบัติหรือได้มีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนา สร้างเสริม ป้องกัน ปัญหาและแก้ปัญหาด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม”

กรมวิชาการ (2546: 24) ให้ความหมาย กิจกรรมแนะแนว ว่า “เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถ

ค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของตน ส่งเสริมทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้
ในเชิงพหุปัญญา การสร้างสัมพันธภาพที่ดี”

อังคณา เมศุลา (2546: 30) ให้ความหมายของ กิจกรรมแนะแนว ว่า
หมายถึง “มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติ หรือได้มีส่วน
ร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเอง ตลอดจนป้องกัน หรือ
แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม”

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 21) ให้ความหมาย กิจกรรมแนะแนว ว่า
“เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ
คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งในด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้
อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและ
ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน”

อารีพรรณ อะทะวงษา (2553: 24) ให้ความหมาย กิจกรรมแนะแนว ว่า
“กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม และสามารถป้องกัน
พัฒนา หรือแก้ปัญหของตนเองได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”

สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริม และ
พัฒนา ความสามารถของนักเรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้นักเรียนรู้จัก
และเข้าใจตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถวางแผนชีวิตและปรับตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
ได้อย่างมีความสุข

3.3.2 หลักการจัดกิจกรรมแนะแนว

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 21) กล่าวถึง หลักการจัดกิจกรรมแนะแนว
สรุปได้ดังนี้

การจัดกิจกรรมแนะแนวต้องส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิด
การเรียนรู้ อันจะนำไปสู่สมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ
โดยนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมตามลักษณะของกิจกรรมแนะแนวที่ระบุไว้ในหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีกทั้งยังต้องส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มี
ทักษะชีวิต โดยมุ่งจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติ
ของผู้เรียนและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ รวมทั้งด้านส่วนตัว
และสังคมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง เรียนรู้

ด้วยตนเอง ด้วยการปฏิบัติจนกระทั่งเกิดทักษะชีวิต ตลอดจนครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยมีครูแนะแนวเป็นพี่เลี้ยงและประสานงาน

3.3.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 21) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ดังนี้

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิตและสังคม
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.3.4 ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 22) กล่าวถึง ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ดังนี้

- 1) ด้านการศึกษา ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวิธีการเรียนรู้ และสามารถวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม
- 2) ด้านอาชีพ ให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มุ่งการเตรียมตัวสู่อาชีพ สามารถวางแผนเพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและสนใจ
- 3) ด้านส่วนตัวและสังคม ให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น รักสิ่งแวดล้อม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพ มีทักษะชีวิต และสามารถปรับตัว ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.3.5 แนวการจัดกิจกรรมแนะแนว

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 22) กล่าวถึง แนวการจัดกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน
- 2) วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

- 3) กำหนดสัดส่วนของกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมด้านการศึกษาด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม โดยยึดสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติของผู้เรียนและเป้าหมายของสถานศึกษา โดยครู ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีส่วนร่วม
- 4) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษา เป็นระดับการศึกษาและชั้นปี
- 5) ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม เวลาจัดกิจกรรม หลักฐานการทำกิจกรรม และการประเมินผล
- 6) จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายชั่วโมง ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เวลา เนื้อหา/สาระ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล
- 7) จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว และประเมินผลการจัดกิจกรรม
- 8) ประเมินเพื่อตัดสินผล และสรุปรายงาน

3.3.6 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว นักการศึกษาได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวไว้หลากหลาย นำเสนอได้ดังนี้

ฉัตรสุดา หาญประกอบสุข (2540: 5) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวว่า “เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยการใช้สื่อประสมที่สอดคล้องกับวิชา หน่วยการสอน และหัวเรื่อง เพื่อช่วยให้เกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายและการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545: 80) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวว่า “เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อประสม เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง เอกสารที่บันทึกรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ ทั้งเกม กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ แบบฝึกหัดก่อนเรียนและหลังเรียนโดยจัดไว้เป็นชุดหรือกล่อง หรือซองและภายในกล่อง หรือซองจะบรรจุคู่มือครู คู่มือผู้เรียน และสื่อประกอบการจัดกิจกรรมแต่ละเรื่อง”

วาสนา โสระพันธ์ (2550: 4) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวว่า “เป็นเครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรมนำมารวมกันเข้าอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปฝึกเพื่อพัฒนาจิตใจหรือพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ ขั้นตอนของกิจกรรม สื่อหรืออุปกรณ์ การจัดกิจกรรม ใบบาง สถานการณ์ หรือกรณีศึกษา ใบความรู้”

วัชรียา แจ่มใส (2551: 6) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวว่า “เป็นเครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันโดยนำหลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการฝึก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีการเล่นเกม อภิปราย แสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น ซึ่งผู้รับบริการสามารถเรียนรู้และมีประสบการณ์เป็นองค์รวม เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้”

อารีพรหม อะทะวงษา (2553: 27) ให้ความหมายของชุดกิจกรรม
แนะแนว ว่า “กิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรมประกอบกันเป็นชุด ซึ่งสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง และใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อพัฒนาจิตลักษณะ และ/หรือพฤติกรรมของนักเรียน”

สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนว ที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาผู้รับบริการ ให้มีจิตลักษณะ หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมาย หรือลักษณะที่ต้องการพัฒนาที่กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และเทคนิคการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งผู้รับบริการ เกิดการเรียนรู้ และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

3.3.7 การสร้างชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดจากทฤษฎีพัฒนาการวัยรุ่น ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข การกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม มาเป็นแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร นอกจากนี้ยังได้ประยุกต์แนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2545: 142-144) เกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งพอสรุปประเด็นสำคัญเป็น 5 ขั้นตอน เรียกโดยย่อได้ว่า “AGEPA” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ (Active Participation ขั้น “Ac”) โดยให้นักเรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียน และเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2) ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้สำคัญ (Group Interaction ขั้น “G”) โดยให้นักเรียนมีโอกาสนปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันละกัน ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รวมทั้งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ข้อมูล และทักษะที่กว้างไกลอย่างหลากหลาย

3) ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้ โดยครูพยายามจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (Experiential Learning ขั้น “E”) เพราะจะทำให้ นักเรียนจดจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อ นักเรียน ซึ่งส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4) เน้นกระบวนการ (Process Oriented ชั้น “P”) โดยการส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ โดยกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งพิจารณาถึงผลงานอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการด้วยในการที่จะช่วยให้ผลงานดีขึ้น

5) เน้นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (Application of Knowledge ชั้น “Ap”) โดยให้นักเรียนมีโอกาสดูหาแนวทางที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ครูพยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริง เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2548: 113-114) ยังได้กล่าวถึง เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ได้แก่

1) เกม (Game) เป็นการสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้นักเรียนเล่น ภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนจะต้องตัดสินใจทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้ การชนะวิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานอีกด้วย

2) บทบาทสมมติ (Role – Play) มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น และให้นักเรียนสวมบทบาทนั้นแล้วแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก วิธีการนี้มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง และยังเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าสนใจ น่าติดตามอีกด้วย

3) กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นการใช้เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ มาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาต่างๆ นอกจากนั้นยังช่วยให้นักเรียนได้รู้จักคิด และพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน ตลอดจนการได้แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน การนำเอากรณีตัวอย่างต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนการสอนมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนช่วยให้สิ่งที่ได้เรียนรู้มีความหมายต่อนักเรียนยิ่งขึ้น

4) สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้นักเรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงนักเรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่ได้รับมากเกินไป

5) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่มีประโยชน์ต่อนักเรียนเนื่องจากเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้นักเรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติม

มากขึ้น การสอนแบบนี้จะมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานกลุ่ม ร่วมกันคิด พิจารณาปัญหา และหาเหตุผลร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่น

สรุปได้ว่า การสร้างชุดกิจกรรมแนะแนว เพื่อพัฒนาพฤติกรรม ขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้น ได้นำแนวคิดจาก 4 ทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว และหลักการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มาใช้

3.3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกับการพัฒนาพฤติกรรม ขยันหมั่นเพียร

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรโดยตรง แต่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตลักษณะ หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์อื่นๆ เช่น ผลงานของปรีชา สุวรรณเวลา (2546: 49-50) ซึ่งศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการปฏิบัติตนกับเพื่อนต่างเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจะโหนดพิทยาคม จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนการปฏิบัติตนกับเพื่อนต่างเพศสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับราตรี ประชุมพันธ์ (2551: 59) ซึ่งศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองไร่ จังหวัดยโสธร พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความขยันหมั่นเพียรและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนสูงกว่าหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีคะแนนความขยันหมั่นเพียรและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับข้อเสนอแนะ

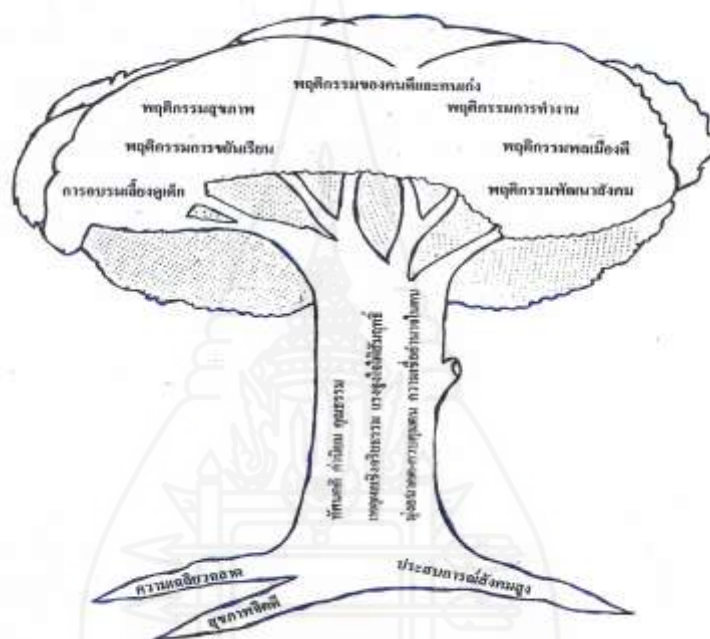
สรุปได้ว่า จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวดังกล่าวข้างต้น พบว่าชุดกิจกรรมแนะแนวสามารถพัฒนาจิตลักษณะและ/หรือพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นได้

4. ปัจจัยเชิงเหตุผลสมทบกับการพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

ปัจจัยเชิงเหตุผลสมทบที่นำมาศึกษาเพิ่มเติมในครั้งนี้ประกอบด้วย ลักษณะมุ่งอนาคต และควบคุมตน และภูมิหลังทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ลักษณะมุ่งอนาคตและความคุ้มทนกับพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

ลักษณะมุ่งอนาคตและความคุ้มทน เป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549: 105-110) ได้กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมของ คนดี คนเก่ง ว่ามีสาเหตุอะไรบ้าง โดยเปรียบเทียบกับส่วนประกอบของต้นไม้ 3 ส่วน คือ ราก ลำต้น และดอก ผล ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ต้นไม้จริยธรรมตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ที่มา: ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549) “ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต” ในเอกสารหลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยขั้นสูงแบบบูรณาการทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร หจก.อรุณการพิมพ์

สาระสำคัญจากภาพต้นไม้จริยธรรม มีดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง คือ ส่วนดอก ผล บนต้น คือ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ของคนดีและคนเก่ง ซึ่งมีสาเหตุจากส่วนลำต้นและรากของต้นไม้ ส่วนที่สอง คือ ลำต้นของต้นไม้ที่เป็นสาเหตุมาจากจิตใจ ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและความคุ้มทน 3) ความเชื่อในอำนาจแห่งตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ 5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม จิตลักษณะทั้ง 5 ประการนี้ ถ้าบุคคลใดมีมาก บุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ และส่วนที่สาม คือ

รากของต้นไม้เป็นลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ประการคือ

1) ความเฉลียวฉลาด 2) ประสบการณ์ทางสังคมสูง และ 3) สุขภาพจิตดี บุคคลที่มีจิตลักษณะทั้ง 3 ประการในปริมาณสูงและเหมาะสมกับอายุ จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะในส่วนของลำต้นทั้ง 5 ประการ

สรุปได้ว่า จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนดี และคนเก่ง มีสาเหตุจากจิตลักษณะหลายประการ แต่การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเพิ่มเติมเฉพาะลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน

4.1.1 ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน (Future Orientation and Self Control)

ดวงเดือน พันธุมาวิน (2528: 21-23) กล่าวว่า การมุ่งอนาคต หมายถึง “ความสามารถในการมองการณ์ไกล และเล็งเห็นผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถวางแผน ปฏิบัติรองรับผลดี หรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต” ส่วนการควบคุมตน หมายถึง “ความสามารถที่จะปฏิบัติหรือควบคุมการปฏิบัติเพื่อผลที่ดีกว่าและมีคุณค่าสูงกว่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต” รวมทั้ง “ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นปรากฏการณ์เดียวกัน คือ บุคคลจะต้องมีความต้องการที่จะได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่า หรือมากกว่าผลที่ได้รับในปัจจุบัน ซึ่งเป็นความสามารถในการคาดการณ์ไกล และสามารถรอคอยได้ โดยระยะเวลาในการรอคอยนั้น ไม่ได้ทำให้ความรู้สึกว่าผลที่ได้รับด้อยคุณค่าลงไป

ลักษณะเสด็จ ทองคำ (2546: 31) กล่าวถึง ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ว่า หมายถึง “ความสามารถในการคาดการณ์ไกล การเห็นความสำคัญที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และอดได้รอได้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบุคคล”

สรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน คือ ความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความสามารถที่จะรอผลที่ยังไม่เกิดขึ้น ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ต้องพึ่งการควบคุมจากผู้อื่น

4.1.2 ลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน

ดวงเดือน พันธุมาวิน (อ้างถึงใน ลักษณะเสด็จ ทองคำ 2546: 24) ได้กำหนด ลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ดังนี้ “สามารถคาดการณ์ไกลมองเห็นความสำคัญและตัดสินใจเลือกกระทำอย่างเหมาะสม หาแนวทางแก้ปัญหาและวางแผนดำเนินการ เพื่อเป้าหมายในอนาคต รู้จักการปฏิบัติให้อดได้ รอได้อย่างเหมาะสม และสามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองเมื่อกระทำไม่เหมาะสม”

อัมพร พันธุ์วงศ์ (2548: 10) ได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ดังนี้ “สามารถที่จะคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดในอนาคต วางแผนปฏิบัติเพื่อรับผลดี หรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ละเว้นการกระทำพฤติกรรมบางชนิดหรือเริ่มกระทำพฤติกรรมที่จะต้องใช้เวลาอดทนหรือเสียสละและทำพฤติกรรมนั้นได้อย่างมีปริมาณ และคุณภาพที่เหมาะสม เป็นเวลานานพอที่จะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคตได้”

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน คือ สามารถวางแผนล่วงหน้าได้และสามารถคาดการณ์ไกลถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดในอนาคตได้ สามารถอดได้ รอได้ สามารถตัดสินใจเลือกกระทำอย่างเหมาะสม และสามารถงดเว้นการกระทำบางชนิดที่สังคมไม่ยอมรับหรือเป็นผลเสียต่อตนเองได้

4.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน

มาลี วิทยาธรรัตน์ (2540: 49) ได้ศึกษาผลของการฝึกการมุ่งอนาคตในสถานสงเคราะห์บ้างบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 126 คน ที่มีอายุระหว่าง 9-18 ปี ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการมุ่งอนาคต มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก และในกลุ่มที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงขึ้น พบว่ากลุ่มวัยรุ่นตอนกลางมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่ากลุ่มวัยเด็กตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัมพร พันธุ์วงศ์ (2548: 47) ได้ศึกษาผลของการฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองผือ จังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2547 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกจิตลักษณะมีพฤติกรรมตั้งใจเรียน สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกจิตลักษณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน มีผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.2 ภูมิหลังทางชีวิตร่วมกับพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำภูมิหลังทางชีวิตร่วมของนักเรียนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย ได้แก่ เพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัว

4.2.1 เพศ คือ ลักษณะที่บ่งบอกความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง

มังกร กุลวานิช (2537: 73) ศึกษาปัจจัยด้านชีวิตร่วมต่อคุณลักษณะความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพศชายและเพศหญิงของสังคมไทยแตกต่างกัน โดยในบุตรเพศหญิงจะมีการอบรมเลี้ยงดูที่เข้มงวดกว่าเพศชาย จึงทำให้มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน

จินตนา บัวเพียน (2550: 72) ศึกษาผลการฝึกเพื่อพัฒนาความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตนของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว ผลการศึกษาพบว่า เพศเป็นตัวทำนายสำคัญของความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถกฤษา โยธะกา (2551: 71) ที่ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นซึ่งได้นำภูมิหลังทางชีวสังคมของนักเรียน คือ เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย และอาชีพของผู้ปกครองมาศึกษาเพิ่มเติม ผลการศึกษาพบว่า เพศเป็นตัวทำนายสำคัญของพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

สรุปได้ว่า เพศเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะ และ/หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของวัยรุ่น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำ เพศมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.2.2 ผลการเรียนรู้เฉลี่ย คือ ระดับผลการเรียนซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียน

อัมพร แสงวิเชียร (2546: 77) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สติปัญญาสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสติปัญญาดำ และนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีสติปัญญาดำ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่มีสติปัญญาสูง

รสิตา กุดแถลง (2550: 72) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยการจำแนกตามผลการเรียน พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกันมีความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงมีความซื่อสัตย์มากกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยปานกลางและต่ำ และนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลางมีความซื่อสัตย์มากกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวลลออ แสงสุข (2544: 64) ที่ทำการศึกษาวุฒิกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงมีวุฒิกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่ำ

สรุปได้ว่า ผลการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะ และ/หรือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำผลการเรียนรู้ของ นักเรียนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.2.3 รายได้ของครอบครัว คือ ปริมาณรายได้ทั้งหมดที่ครอบครัวได้รับใน 1 เดือน

อังคณา เมตุลา (2546: 108) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีต่อการรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน สหราษฎร์รังสฤษดิ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการรู้จักตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองที่เป็นผล จากการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการกับไม่ได้ฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการ การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ประการ และตัวแปรสถานการณ์ทางสังคม 3 ประการ ในบทบาทของตัวแปรอิสระควบคุมด้วย ผลปรากฏว่า นักเรียนที่มา จากครอบครัวรายได้สูงมีการรู้จักตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนจากครอบครัว รายได้ต่ำ และนักเรียนจากครอบครัวรายได้สูงที่ได้รับการฝึก มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า นักเรียนจากครอบครัวรายได้ต่ำที่ไม่ได้รับการฝึก

อัจฉรา สุขารมณ (อ้างถึงใน อรพิน ชูชม 2532: บทคัดย่อ) ทำการศึกษา เรื่อง องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น โดยเปรียบเทียบการปรับตัวของ นักเรียนวัยรุ่นจำแนกตามภูมิหลังของครอบครัว และลักษณะทางชีวสังคมที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีความสามารถในการปรับตัวแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจ ระดับสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวดีกว่านักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ

สรุปได้ว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะ และ/ หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำรายได้ของครอบครัว ของนักเรียนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย